

KLASA: 007-01/24-03/02
URBROJ: 2170-137-01-24-209
Rijeka, 25. lipnja 2024.

Na temelju članka 34. Statuta Sveučilišta u Rijeci (KLASA: 030-01/23-01/05 URBROJ: 2170-137-01-23-1 od 21. ožujka 2023. godine), u skladu s Odlukom Senata Sveučilišta u Rijeci od 22. rujna 2023. godine, te na prijedlog kluba ACADEMICUS - kluba umirovljenih profesora Sveučilišta u Rijeci, Senat Sveučilišta u Rijeci na svojoj 96. sjednici održanoj dana 25. lipnja 2024. godine donosi sljedeću

ODLUKU

o pokretanju inicijative za pristupanje Globalnoj mreži Age Friendly sveučilišta (Age-Friendly University Global Network)

I.

Senat prihvaća pokretanje inicijative za pristupanje Globalnoj mreži *Age Friendly* sveučilišta (Age-Friendly University Global Network, AFU) udruženja visokih učilišta čiji je cilj promicanje i podržavanje inkluzivnog pristupa zdravom i aktivnom starenju ostvarivanjem obrazovnih mogućnosti tijekom cijelog života.

II.

S ciljem identificiranja razine ostvarivanja načela Age-Friendly sveučilišta (AFU) i provedbe prijavnog procesa za pristupanje Globalnoj mreži *Age Friendly* sveučilišta, imenuje se Radna skupina za Age Friendly Sveučilište u sastavu:

1. prof. dr. sc. Marta Žuvić, prorektorica za studije, studente i osiguranje kvalitete, predsjednica Radne skupine,
2. dr. sc. Jasna Krstović, umirovljena profesorica Učiteljskog fakulteta u Rijeci i predsjednica Kluba Academicus, zamjenica predsjednica Radne skupine,
3. professor emeritus Bruno Grbac,
4. professor emeritus Vladimir Takšić, Filozofski fakultet u Rijeci,
5. professor emerita Diana Stolac, zamjenica predsjednice kluba Academicus,
6. prof. dr. sc. Aleksandra Deluka Tibljaš, Građevinski fakultet u Rijeci,
7. prof. dr. sc. Sanja Smojver Ažić, Filozofski fakultet u Rijeci.

Zadaci Radne skupine uključuju identificiranje, vrednovanje i dokumentiranje postojećih i potencijalnih programa, aktivnosti i partnerstava na Sveučilištu sukladnih načelima AFU, te pripremu i prijavu prijavne dokumentacije.

III.

Savjetodavnu funkciju u postupku pristupanja Globalnoj mreži Age Friendly sveučilišta imat će profesor emeritus Peter Glavič i dr. sc. Lučka Lorber iz *Centra za zaslužne profesorje in upokojene visokoškolske učiteljeve* Sveučilišta u Mariboru i drugi članovi i članice sveučilišne zajednice prema potrebi.

IV.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja.

REKTORICA
prof. dr. sc. Snježana Prijić-Samaržija



DOSTAVITI:

1. Klubu ACADEMICUS - klubu umirovljenih profesora Sveučilišta u Rijeci,
2. Imenovanoj Radnoj skupini i savjetnicima (putem Kluba ACADEMICUS),
3. Pismohrani.

KORACI PREMA „AGE FRIENDLY“ SVEUČILIŠTA U RIJECI ¹

Uvodno

Zbog svog društvenog značaja *sveučilišta imaju ključnu ulogu u pripremi za višestruke izazove društva koje stari.* (Fridman, 2013.). S obzirom na demografske promjene, trendove cjeloživotnog učenja i rada te druga pitanja na koja utječe starenje stanovništva, visoko obrazovanje sve više i brže postaje odredište za starije odrasle osobe koje planiraju ostati uključene u neki oblik učenja, rada ili društveno korisnih aktivnosti. Demografske promjene dovode do situacija u kojima raste broj osoba koje odgađaju odlazak u mirovinu ili žele biti aktivni uz mirovinu. Stoga visokoškolski programi kojima se unapređuju aktualne kompetencije i istražuju novi karijerni putovi postaju sve atraktivniji, a pred sveučilišta stavljaju nove zadaće. Osim toga, dok starija populacija raste, broj mladih odraslih koji pohađaju visokoškolsko obrazovanje na pojedinim sveučilištima sve je manje. S padom tipične populacije fakultetske dobi koja prijeti da će stvoriti manjak prihoda i resursa, bilo bi dobro da se sveučilišta čim prije okrenu trećoj dobi kao izvoru novih studenata i razvoju novih programa.

1. Age Friendly sveučilište

Sveučilišta su prepoznala izazove koje su pred njih stavile suvremene demografske promjene. Godine 2011. na Sveučilištu u Dublinu (Dublin City University-DCU) pokrenuta je pionirska inicijativa koja nudi okvir za razvoj koncepta, programa i praksi za rješavanje ovih pitanja. Radi se o svojevrsnom kulturološkom pomaku temeljenom na prepoznavanju jedinstvene uloge koju visoka učilišta mogu imati u odgovoru na višestruke izazove suvremenih demografskih gibanja. Razvija se nova akademska kultura temeljena na vrijednostima, normama i očekivanjima prema svojim starijim građanima utemeljena na novoj paradigmi starenja. Takva kultura pokreće promjene, motivira ponašanja i mijenja praksu.

AFU inicijativa (dalje Inicijativa) veoma je brzo prerasla u globalnu mrežu Age-Friendly University pokreta koji ima za cilj oblikovati način na koji živimo i radimo povećanjem obrazovnih mogućnosti tijekom cijelog života.

Mreža afirmira višedimenzionalnu definiciju starosti što uključuje *kronološku (na temelju datuma rođenja), biološku (povezane sa sposobnošću ljudskog tijela), psihološku (koja se bavi psiho-emocionalnim funkcioniranjem) i društvenu dob (povezanu s društvenim ulogama)*. Potiče se definiranje određene dobi tako da se odnosi na starije osobe uz prepoznavanje raznolikosti starijih osoba u smislu njihovih potreba, sposobnosti, načina života, iskustava i sklonosti koje oblikuju njihova dob, spol, zdravlje, prihod, obrazovanje, etnička pripadnost i drugi čimbenici. Stoga Globalna mreža sveučilišta prilagođena dobi priznaje različite manifestacije starije dobi na globalnoj razini, prepoznajući potencijal za varijacije čak i unutar nacionalnih granica. Istodobno, naglasak je na poticanju međugeneracijskih veza, što naglašava razumijevanje da starenje predstavlja cjeloživotno putovanje.²

¹ Na nacionalnoj razini nema istoznačnice na hrvatskom jeziku, odnosno prijevoda termina Age Friendly University (npr. Sveučilišta prilagođena dobi, Dobno uključiva sveučilišta i sl.)

² <https://www.afugn.org/>

U svrhu bolje komunikacije i međusobnog razumijevanja Inicijativa je ponudila terminološka pojašnjenja, odnosno radne definicije pojmova na kojima temelji koncept AF visoko obrazovanje. Definiraju se sljedeći konstrukti:

- **Dobi prijateljsko sveučilište** – odraz vrste praksi na visokim učilištima preporučene načelima AFU, zajedno s drugim mjerama koje imaju za cilj učiniti obrazovne mogućnosti pristupačnijima starijem stanovništvu.
- **Dobna uključenost** nadilazi samu prisutnost takvih praksi. Uzimaju se u obzir koliko i kako se cijene aktivni naponi koji se u tom smjeru ulažu, prepoznaju i integriraju u misiju visokog učilišta.
- **Dobna raznolikost** odražava širok dobni raspon dionika kojima su otvorena visoka učilišta u svjetlu nove demografske slike i uključuje starije studente, profesore, administrativno i ostalo osoblje različite dobi.³

Ključni je termin **uključivost** koja mora postati aktivan, kontekstualno generički cilj djelovanja kojim se dopire do starijih ljudi tamo gdje oni jesu, bez marginalizacije njihovih iskustava ili esencijaliziranja njihovih identiteta. Takvi međugeneracijski prostori učenja ne događaju se jednostavnim stvaranjem prostora prilagođenog dobi u kojima žive pripadnici različitih generacija. Uključivost se događa u kontekstu u kojem postoji „generacijska svijest“ ili svijest o razlikama i zajedništvu između pripadnika različitih generacija. *Biti prilagođen dobi* samo je korak prema okupljanju višegeneracijske populacije u kojoj je ravnoteža nivelirana na sve članove grupe i u kojoj tek u takvim okolnostima dolazi do tranformativnih procesa u njihovim međusobnim odnosima.⁴

AFU Inicijativom sveučilišta preuzimaju vodeću ulogu u pripremi društva za višestruke izazove demografske slike starenja. Zalaže se za proširenje pristupa visokom obrazovanju, što uključuje poboljšanje života starijih članova zajednice kroz sveučilišne inovativne obrazovne programe, istraživačke programe, razvoj kurikuluma, internetsko obrazovanje, zdravstvene i wellness aktivnosti, programe sporta, umjetnosti i kulture te mogućnosti građanskog angažmana. Uključivanjem starijih odraslih osoba u sve aspekte sveučilišnog života prepoznamo "dividendu dugovječnosti" i sve veću složenost i bogatstvo koje starenje donosi našem društvu.

2. Koraci prema Age friendly sveučilištu (dobno uključivo sveučilište?)

2.1 Kako početi:

Inicijativa nudi okvir za pristupanje Mreži AFY. Važno je istaknuti da ne postoji unificirani model/projekt/put kojim se razvija dobno uključiv akademski kontekst. Različite filozofije i perspektive, povijest i tradicija, političke i ostale okolnosti utječu na čitav proces preobrazbe tradicionalnih sveučilišta

³ Tools For Advancing Age Inclusivity In Higher Education https://bpb-u.w2.wpmucdn.com/sites.wustl.edu/dist/1/2391/files/2020/10/AFUToolkit_2020.pdf

⁴Developing an Age-Friendly University audit: a pilot study – Nina M. Silverstein, Meghan Hendricksen, Lauren Marshall Bowen, Andrea J. Fonte Weaver & Susan Krauss Whitbourne

prema dobno uključivim. Institucije se razlikuju po svojim fokusima, misijama, potrebama i sl., što sve zajedno utječe na njihovu spremnost i odlučnost za pokretanje programa i prakse primjerene studentima različite dobi. Ipak, postoje određene preporuke i prijedlozi generalno primjenjivi u svim slučajevima. Oni su dovoljno široki i dopuštaju varijacije s obzirom na svaku instituciju. Funkcioniraju kao okvir u koji se mogu uspješno unositi sve posebnosti institucije koja pristupa AFU. To se prije svega odnosi na preporuku da se u svrhu pokretanja inicijalnih aktivnosti **napravi strateški plan kojim se potiče i osigurava angažirana podrška cijeloga visokog učilišta/sveučilišta za primjenu i promicanje načela AFU-a**. Suštinu plana čini izrada **konceptualnog okvira za promjenu akademskog okruženja**. Radi se o promjeni akademske institucijske kulture koja je do sad tradicionalno bila okrenuta mladima i njihovim obrazovnim potrebama. Sada je potreban zaokret u smjeru prihvaćanja nove paradigme starenja temeljene na novim vrijednostima, normama i očekivanjima. To je diskurs u kojem se stariji prihvaćaju kao vitalni resurs i institucionalni kapital, pri čemu je dugovječnost dividenda koju će ubrati sadašnje i buduće generacije. Jedino takva uključiva kultura može biti pokretač promjena, motivirati ponašanja i mijenjati politiku i praksu akademskog konteksta. Implikacija elemenata nove paradigme starenja u vrijednosne izjave kojima se oblikuje akademska institucionalna kultura, put je kojim valja krenuti.

2.2. Načela AFU

Središnja uporišna točka Inicijative AFU utemeljena je na 10 načela s namjerom identifikacije posebnih doprinosa koje bi institucije visokog obrazovanja mogle dati kao odgovore na potrebe svojih starijih građana (<https://www.dcu.ie/agefriendly/principles-age-friendly-university>). To su:

1. poticati sudjelovanje starijih odraslih osoba u svim temeljnim **aktivnostima** sveučilišta, uključujući obrazovne i istraživačke programe;
2. promicati osobni razvoj i razvoj karijere u drugoj polovici života i podržati one koji žele nastaviti "**drugu karijeru**";
3. prepoznati **raspon obrazovnih potreba** starijih odraslih osoba (od onih koji su rano napustili školu do onih koji žele steći magistarske ili doktorske kvalifikacije);
4. promicati **međugeneracijsko učenje** kako bi se olakšala uzajamna razmjena stručnosti među studentima svih dobnih skupina;
5. proširiti pristup **internetskim obrazovnim mogućnostima** za starije odrasle osobe kako bi se osigurala raznolikost putova do sudjelovanja;
6. osigurati da **istraživački program sveučilišta** bude informiran o potrebama društva koje stari i promicati javni diskurs o tome kako visoko obrazovanje može bolje odgovoriti na različite interese i potrebe starijih odraslih osoba;
7. povećati razumijevanje studenata o **dividendi dugovječnosti** i sve većoj složenosti i bogatstvu koje starenje donosi našem društvu;
8. poboljšati pristup starijih odraslih osoba sveučilišnom rasponu **zdravstvenih i wellness** programa te njegovim **umjetničkim i kulturnim aktivnostima**;
9. aktivno surađivati s **umirovljenom zajednicom** sveučilišta;
10. osigurati redoviti **dijalog** s organizacijama koje zastupaju interese sve starijeg stanovništva.

Načela AFU-a odražavaju šest stupova institucionalne aktivnosti:

1. poučavanje i učenje,
2. istraživanje i inovacije,
3. cjeloživotno učenje,
4. međugeneracijsko učenje,
5. ponovne karijere i poduzetništvo
6. građanski angažman.

Pristup se temelji na analizi postignuća u primjeni pojedinačnog načela prema navedenim stupovima institucijske aktivnosti. U tu svrhu može se koristiti prilagođena varijanta SWOT analize, ili neka druga metoda procjene. Moguće je pri tom osloniti se na deskriptore kojima se pojedinačna načela operacionaliziraju u odnosu na posebnosti institucije na kojoj se procjenjuju.

Primjer operacionalizacije 1. načela – *Poticati sudjelovanje starijih odraslih osoba u svim temeljnim aktivnostima sveučilišta, uključujući obrazovne i istraživačke programe*⁵

- Misija Kampusu, izjava o viziji i strateški plan uključuju starije odrasle osobe.
- Starije odrasle osobe u dobi od 60 i više godina upisuju se u akademske programe na preddiplomskoj razini.
- Starije odrasle osobe u dobi od 60 i više godina upisane su u certificirane programe.
- Starije odrasle osobe u dobi od 60 i više godina upisuju se u akademske programe na diplomskoj razini.
- Starije odrasle osobe u dobi od 60 i više godina zastupljene su kao subjekti u istraživanju provedenom na ovom kampusu.
- Starije odrasle osobe u dobi od 60 i više godina sudjeluju u alumni događajima.
- Starije odrasle osobe u dobi od 60 i više godina sudjeluju u Institutu za cjeloživotno učenje.
- Starije odrasle osobe u dobi od 60 i više godina zaposlene su kao nastavnici na fakultetima.
- Starije odrasle osobe u dobi od 60 i više godina zaposlene su kao osoblje.
- Starije odrasle osobe imaju pristup svim kurikularnim i izvannastavnim osnovnim aktivnostima.
- Studentska služba prikuplja stratificirane podatke o studentima na temelju dobi (na primjer, 30–39, 40–49, 50–59, 60–69 itd.)
- Starije odrasle osobe imaju mogućnost revizije za sve osnovne aktivnosti kurikuluma.
- Sveučilište razvija partnerstvo s lokalnim zajednicom i drugim centrima za poticanje mogućnosti međugeneracijskog učenja.
- Redoviti razgovori o kampusu i seriji govornika otvoreni su za javnost.
- Starije odrasle osobe u zajednici potiču se da sudjeluju u partnerstvima angažiranim u zajednici u istraživanju i poučavanju.
- Stariji polaznici s gubitkom sluha i drugim poteškoćama podržani su u učionici.
- Podrška je dostupna starijim polaznicima kojima je engleski drugi jezik.
- Podrška je dostupna studentima povratnicima čiji je akademski život prekinut.
- Fizičko okruženje podržava jednostavnost pristupa starijim polaznicima u zatvorenim prostorima kampusu (npr. karte, signalizacija).
- Fizičko okruženje podržava jednostavnost pristupa starijim polaznicima vanjskim prostorima kampusu (npr. natpis za parkiralište).
- Sadržaji kampusu kao što su sportski objekti, centar za performanse, knjižara, knjižnica, arhivi i dobrodošli su

⁵ Nina M. Silverstein, Meghan Hendricksen, Lauren Marshall Bowen, Andrea J. Fonte Weaver & Susan Krauss Whitbourne. Developing an Age-Friendly University audit: a pilot study. <https://www.tandfonline.com/loi/wgge20>

starijim učenicima.

- Veličina fonta koja se koristi u publikacijama i promotivnim materijalima je najmanje veličine 12, što je veličina preporučena starijim čitateljima.
- Stipendija i drugi oblici financijske pomoći dostupni su starijim polaznicima.

Deskriptori se procjenjuju skalom temeljenom na verbalnim kvanifikatorima učestalosti. Ističe se da institucija **ne mora ispuniti sva načela AFU-a** kako bi se službeno pridružila globalnoj mreži AFU-a. Ono što je važno je predanost u propitivanja načina i pronalaženju odgovora kako ih institucija može najbolje ostvariti s obzirom na strateške prioritete i aktualni akademski kontekst. Zato je moguće i prihvatljivo da se načela opisuju kao **aspiracijska**.

3. Faze u procesu prijave

Slično kao i u slučaju načela, Inicijativa nudi procesni okvir se koji motri kao svojevrsni metodološki predložak kojim se započinje putovanje prema cilju.⁶ Predstavljamo dva moguća pristupa:

3.1. U priručniku pod nazivom *Age-Friendly University Global Network. Process for Endorsing the 10 Age-Friendly Principles New Applications* predlažu se faze u razvoju dobno uključivog sveučilišta u kontekstu formalne aplikacije u WNAFU.⁷ To su:

1. Osnovati radnu skupinu na razini sveučilišta i identificirati istaknute pojedince koji su aktivni i angažirani u toj problematici.

Kao prvi korak preporuča se osnivanje sveučilišne skupine koja će raditi na razvoju AFU. Cilj je sastati se s kolegama u cijeloj instituciji kako bi se pregledala načela AFU i mapirale mogućnosti i nedostaci u konkretnoj instituciji. Također se može zatražiti odobrenje za procjenu načela na razini cijele institucije i na nižim organizacijskim jedinicama (katedre, odjela, programa). U ovoj se fazi određuje voditelj na razini institucije. Ta je osoba ključna u svim daljnjim aktivnostima i u konačnici podnosi zahtjev prema WNAFU. Ovaj proces razmišljanja ima svrhu pomoći u identificiranju postojećih aktivnosti i programa i mogućnosti za napredovanje. Iako je cilj da institucije ispunjavaju svih 10 načela za prijavu, u ovoj se fazi traže samo dokazi o postojećim ili planiranim aktivnostima od 2 do 4 načela u primjeni.

2. Dobiti institucionalnu podršku:

Dogovoriti sastanak s odgovarajućim članom sveučilišne administracije (u našem slučaju rektoricom), koji podupire i odobrava institucionalne procese. U pravilu, rektor daje potpisano pismo potpore i obvezuje se podržati aktivnosti vezane uz primjenu načela AFU. Također je korisno u ovoj fazi napomenuti zašto se pokreće proces i što institucija želi dobiti od članstva u mreži AFU. Mnoge institucije raspravljaju o inicijativi s

⁶ Age-Friendly University Global Network. Process for Endorsing the 10 Age-Friendly Principles New Applications
<https://www.afugn.org/apply>

⁷ Isto

fakultetskom vijećima. Važno je znati da je podržavanje sveučilišnih načela AFU institucionalna obveza u cjelini i stoga je na taj način i postupa (dakle ne na razini katedri, odsjeka i sl.).

3. Ispuniti prijavu:⁸

4. Surađivati s uredom za odnose s javnošću

Izraditi priopćenja za akademsku i drugu javnost o postignućima u pristupanje AFU. To čini osoba koja vodi cijeli proces, u pravilu predsjednik povjerenstva/radne skupine.

3.2. AFU global network također preporuča četiri koraka u izradi metodologije za pristupanje mreži.⁹

1. korak

- sazivanje sastanka dionika (osoblje/studenti/zajednica/itd.),
- upoznavanje s web stranicom Age Friendly World WHO, posebno s deset načela,
- pregled načela AFU-a i postizanje konsenzusa o njihovom razumijevanju,
- rasprava u kojoj svaki član skupine ima priliku tumačiti načela i njihovu primjenu na svoj način s mogućnošću da se usredotoči na sasvim određene aspekte (npr. na međugeneracijsko učenje, interne politike itd.)

2. korak

- osnivanje radne skupine – idealno bi to trebao biti multidisciplinarni tim sastavljen od ljudi koji mogu operativno djelovati i ostvarivati zadatke,
- napraviti ciljeve, nacrt opisa poslova za skupinu, raspored sastanaka i podijeliti zadatke,
- mapirati *Principles against activities* – mogu se otkriti mogućnosti i istaknuti područja koja možda nisu uzeta u obzir,
- surađivati sa što većim brojem dionika kako bi se prikupilo što više informacija,
- mapirati sva načela (U ovom se koraku naglašava nepotrebnost brige ako se nema mogućnosti mapirati sva načela. Istinska predanost načelima, konkretne mjere i jasni koraci koji se mogu poduzeti dobar je način da se usredotoči na sam proces.)

3. korak

- predstavljanje postignuća upravi institucije (fakultetsko vijeće, senat, rektor) (Preporuča se spremnost davanja odgovora na pitanja o razlozima pokretanja procesa pristupanja AFU uz očekivanja da ona budu fokusirana na ciljeve strateškog plana ili misije i vizije institucije.),
- dovršiti svoj dokument u kojem će se eksplicite navesti razine i opseg ispunjavanja deset načela i institucionalnu svrhu sudjelovanja u AFU mreži,
- poslati aplikaciju potvrdnim pismom svog čelnika rektoru Dublin City University koji/a će ga proslijediti koordinatorskom za AFU.

⁸ Aplikacijski obrazac dostupan na <https://www.afugn.org/apply>

⁹ STEPS to Becoming an AFU 2020 -flyer.

Postoje i drugi primjeri operacionalizacije načela AFU. Bez obzira na različitosti uvjetovane kontekstom, možemo uvjetno zaključiti da su orijentirani na sljedeće ciljeve:

- ***formirati međuinstitucionalni, interdisciplinarni i međugeneracijski tim koji će napraviti procjenu (ne)postojanja indikatora dobne uključenosti na visokoškolskoj instituciji na temelju načela (deskriptora) AFU,***
- ***pozicionirati svoju visokoškolsku instituciju prema napravljenj procjeni, naznačiti ostvarena postignuća ali i probleme i izazove,***
- ***donijeti preporuke za daljnje aktivnosti u procesu preobrazbe u dobno uključivu visokoškolsku instituciju.***

Zaključno:

Proces preobrazbe tradicionalnih visokih učilišta u Age Friendly sredine složen je i dugotrajan proces. Na temelju dosadašnjih iskustava institucija koje su se priključila Mreži AFU, proces može trajati od tri mjeseca do godinu dana pa i dulje. To zavisi od niza čimbenika od koji se najveći dio (ali ne u cijelosti) kontekstualno situira unutar prostora visokog obrazovanja. Budući da se radi o prostoru koji funkcionira u širem društvenom kontekstu, jasna je njihova međuzavisnost i odnosne relacije. Jednostavnije rečeno, navedena preobrazba visokih učilišta uvjetovana je dosegnutom razinom Age Friendly društvenog konteksta u cjelini. To je pretpostavka koja se ne smije zanemariti pri procjeni okolnosti u pokretanju procedure na samom sveučilištu.

Takve okolnosti ne bi trebale pokolebati sveučilišta da krenu tim putem. Kao što je već istaknuto, od njih se očekuje da iskorače i predvode društvene procese u skladu s promjenama društvenog konteksta u kojem funkcioniraju. Sama akademska dionica zahtijeva sveukupnu mobilizaciju svih dionika koji u njoj sudjeluju, značajne ljudske i materijalne resurse, a prije svega promjenu ozračja i akademske kulture koja uvažava novu, promijenjenu ulogu starijih u suvremenom društvu.

Sveučilište u Rijeci društveno je odgovorna, otvorena i inovativna visokoškolska ustanova. To su vrijednosti na kojima je moguće započeti put prema Age Friendly sveučilištu.

*Pripremila
dr.sc Jasna Krstović*